

למען ציון לא אַחֲשָׁה וּלְמַעַן יְרוּשָׁלַם לֹא אֲשַׁקוּט

(ישעיהו סב, א)

קרבות לטרון
וגבורת האלחוטנית
הדסה למפל

גרסה 1.0

© העמותה להנצחת חללי חיל הקשר והתקשוב, תשפ"ו–2026

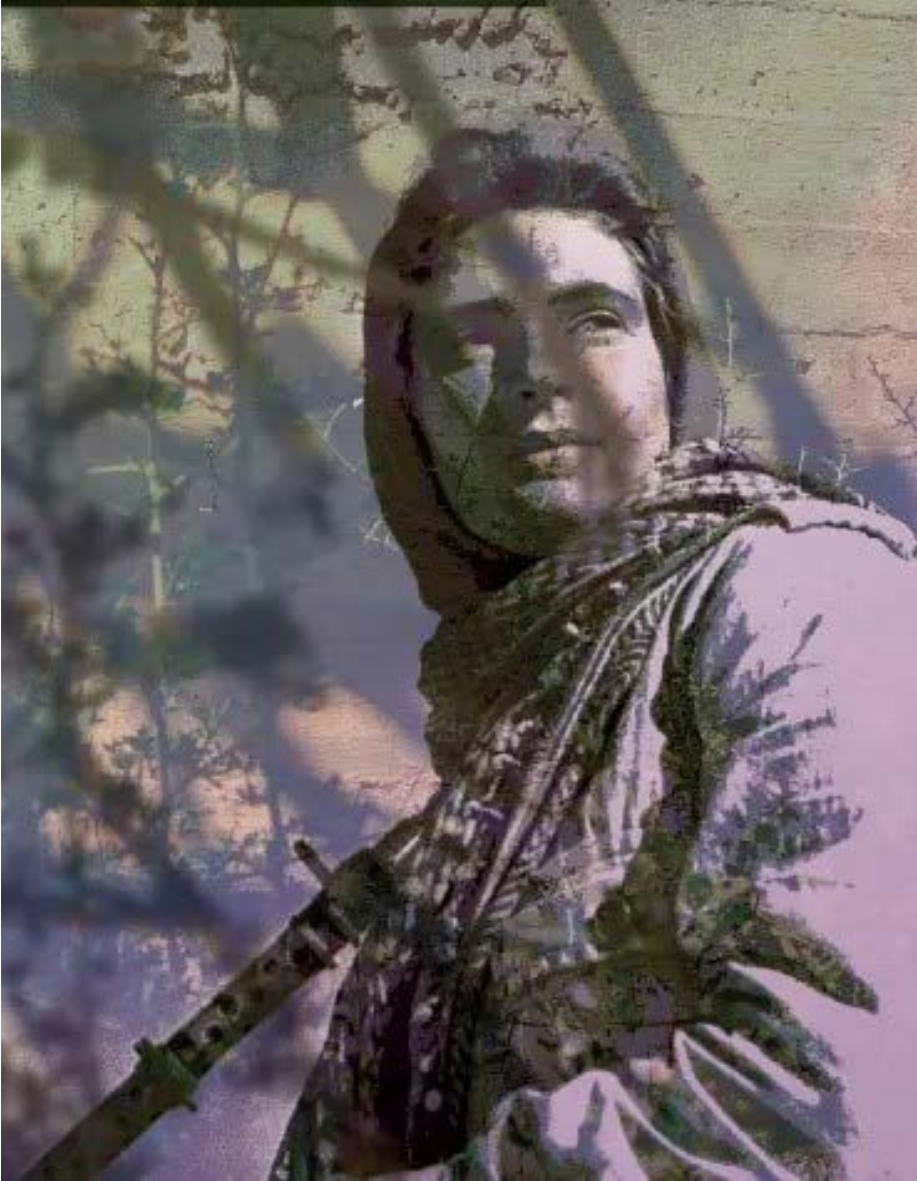
אל"ם בדימוס דניאל רזון

גלי מיר־תיבון, הדס בקצה הלילה

רומן היסטורי שהפך לרב־מכר, המגולל את סיפורה האמיתי והטראגי של הדסה למפל, אלחוטנית פלמ"ח בת 19, שנותרה לבדה בזחל"ם פגוע במהלך קרב לטרון במלחמת העצמאות.

מאיר שלו: "גלי מיר־תיבון מפרקת את התמונה ההרואית הידועה של מלחמת השחרור למרכיביה האנושיים, מפליאה לכתוב אהבה ומלחמה, לארוג זיכרון וחלום".

הדס בקצה הלילה

הקרבות על ירושלים במלחמת העצמאות

ביום שישי, 14 במאי 1948, ה' באייר תש"ח, התכנסו בתל אביב חברי מועצת העם, נציגי הישוב היהודי בארץ ישראל, הכריזו על הקמת המדינה וחתמו על מגילת העצמאות

דוד בן־גוריון חזר מהטקס וכתב ביומנו:

14.5.48, יום ו', ה' באייר תש"ח.

בארבע אחה"צ הוכרזה העצמאות היהודית והוקמה

המדינה. נורלה בידי כוחות הבטחון.

ערב הקמת המדינה, ירושלים הנצורה הייתה במצב נואש

● במבצע נחשון, גדול המבצעים באותם הימים, בין ה־3 ל־10 באפריל 1948, עלו לירושלים ארבע שיירות:

- המצב בירושלים הלך והחמיר: המזון והתחמושת אזלו;
- הלגיון הערבי תקף את העיר; גוש עציון נכנע; עטרות, נוה יעקב והר־טוב פונו.

● ב־8 במאי 1948 החל מבצע 'מכבי' לפריצת הדרך לירושלים:

■ ב־12 במאי 1948 בלם כוח של 'צבא ההצלה' שנפרס בדיר־איוב ובאזור לטרון, מעבר שיירה גדולה, מחולדה לירושלים.

■ בליל 15–16 במאי, כמעט ללא התנגדות, כבשו כוח מחטיבת הראל את דיר־איוב וכוח מחטיבת גבעתי את אזור לטרון, השולט על הדרך לירושלים.

◆ התברר כי האויב נטש את האזור: 'צבא ההצלה' סבר שנטל המערכה בארץ ישראל עובר לכוחות צבאות ערב הסדירים. הלגיון הערבי סבר שכוחות 'צבא ההצלה' עדיין מחזיקים בעמדותיהם.

● ב־15 במאי 1948 פינו הבריטים את ירושלים ועזבו את אזור לטרון.

● בליל 17–18 במאי עברה לירושלים שיירת אספקה בת 60 מכוניות.

● מחסור חמור בכוחות לוחמים הביא לנטישת המוצבים באזור לטרון: כוחות הראל הוזעקו לקרבות מול הלגיון הערבי בירושלים, וכוחות גבעתי נקראו לבלום את הפולש המצרי.

● הלגיון הערבי תפס את האזור ב־18 במאי, וחסם את הדרך לירושלים:

■ מפקדת דיוויזיה ברמאללה, מפקדת חטיבה 3 בביתוניא, גדוד ממונע 2 ביאלו – בית־נובא, גדוד 4 בלטרון ועמואס

היישוב היהודי בירושלים, כ־100,000 נפש, שישית מהיישוב היהודי בארץ ישראל, היה מנותק ובמצור

דוד בן־גוריון כתב ביומנו ב־19 במאי:

19.5.48

עלינו לסהר ולנצח

שני גנרלים המאיימים על ירושלים: רעב והלבנון.

4.5.48

לקונרד ו מאה התשובה העולמית 303

אל :- אמיתי, הלל, ירון, אגס, קונסול, אבידר
מאת :- עציוני

אחרי אחד עשר יום של קרבות בלתי פוסקים אנו עומדים בפני
אזילת גמורה של התחמושת מכל המינים, אני מוכן לחלחם בלי אוכל
אבל אין בידינו כל אפשרות להלחם בלי תחמושת, איני יכול לקבל
את הודעתו של אבידר #כדורים 303 אין בנמצא" הדבר יוציא חצי מנשקי
מכלל שמוש, ענו מיד אם אוכל לקחת בתשכון את השובתכם.

מאצוני
אני עולה את האיש
הואם יצוץ אמן
מרתה יעקב (העולמית)

מס' 752
24.5
1330

א/ע/א
1330

24 במאי 1948

אני מוכן להלחם בלי אוכל אבל אין בידינו כל אפשרות להלחם בלי תחמושת

חטיבה 7 הוקמה בחיפזון, והוטל עליה לפרוץ את הדרך לירושלים

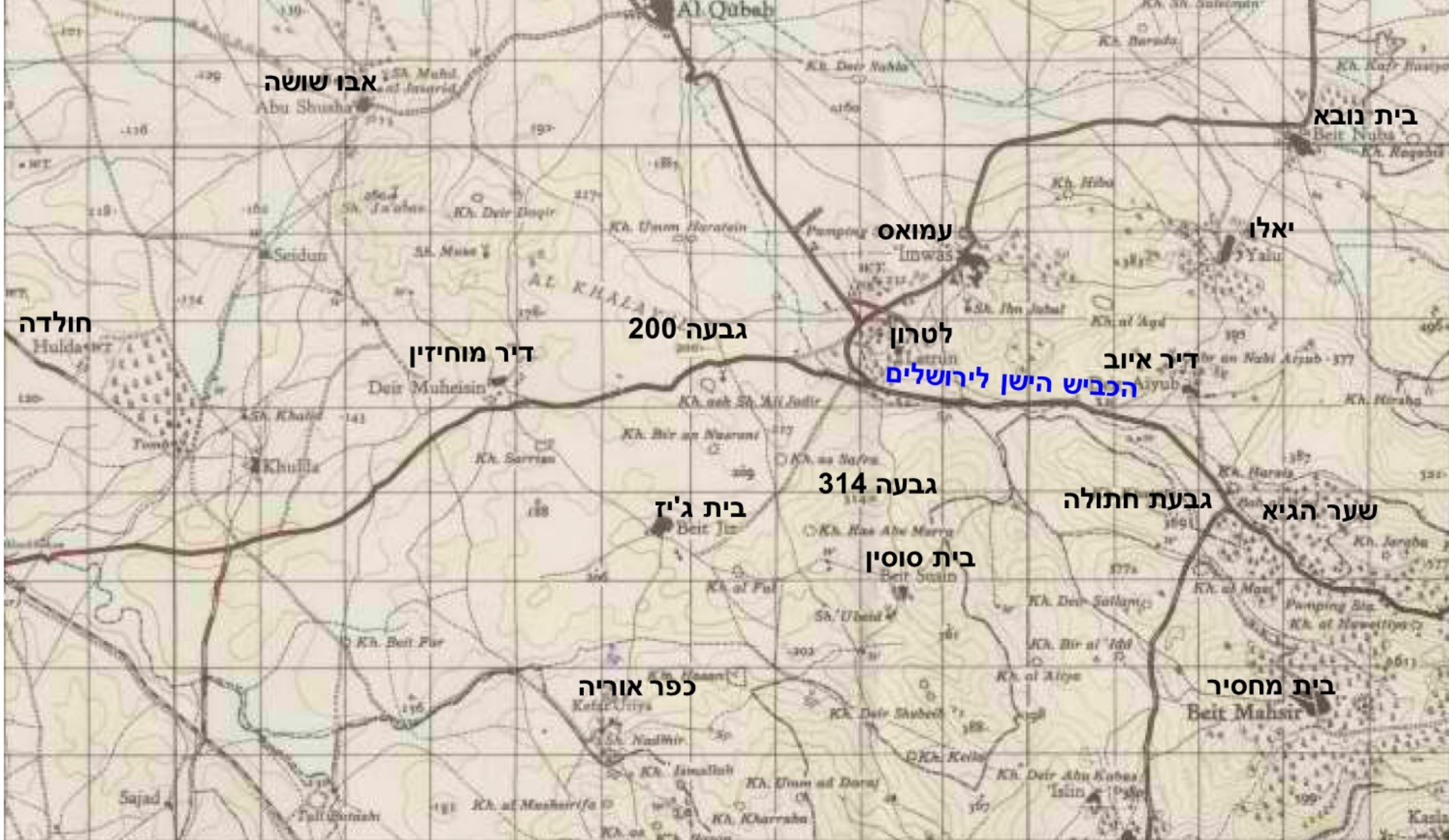
● חטיבה 7 ביצעה שני מבצעים שכשלו, במטרה להשתלט על מתחם לטרון:

■ מבצע בן-נון א' ב-25 במאי, מבצע בן נון ב' בליל 30-31 במאי 1948

● במבצע בן-נון ב' פרץ כוח של חמישה זחל"מים לחצר משטרת לטרון, אך החי"ר שהיה אמור לחבור אליו ולטהר את המתחם לא הגיע. הזחל"מים והלוחמים נפגעו באש אויב, וזחל"ם בודד פינה את הפצועים ונסוג.

■ 31 לוחמים נפלו בקרב. בחצר המשטרה נותרו ארבעה זחל"מים.

● קולה של האלחוטנית בזחל"ם מפקד הכוח הפורץ, הדסה למפל – נערה בת 19, ניצולת שואה, ללא בית, ללא כתובת – היה הקול האחרון שנשמע מחצר המשטרה, עד שנאלם.

אבו שושה

בית נובא

עמואס

יאלו

גבעה 200

לטרון

דיר איוב

הכביש הישן לירושלים

דיר מוחיזין

גבעה 314

גבעת חתולה

שער הגיא

בית ג'יז

בית סוסין

כפר אוריה

בית מחסיר

חולדה

תצלום אוויר של אזור משטרת לטרון

משטרת לטרון, 1948

תצפית
צפונית־מזרחית
מגבעה 200 (נחשון)

באדיבות ארביון צה"ל ומערכת הביטחון

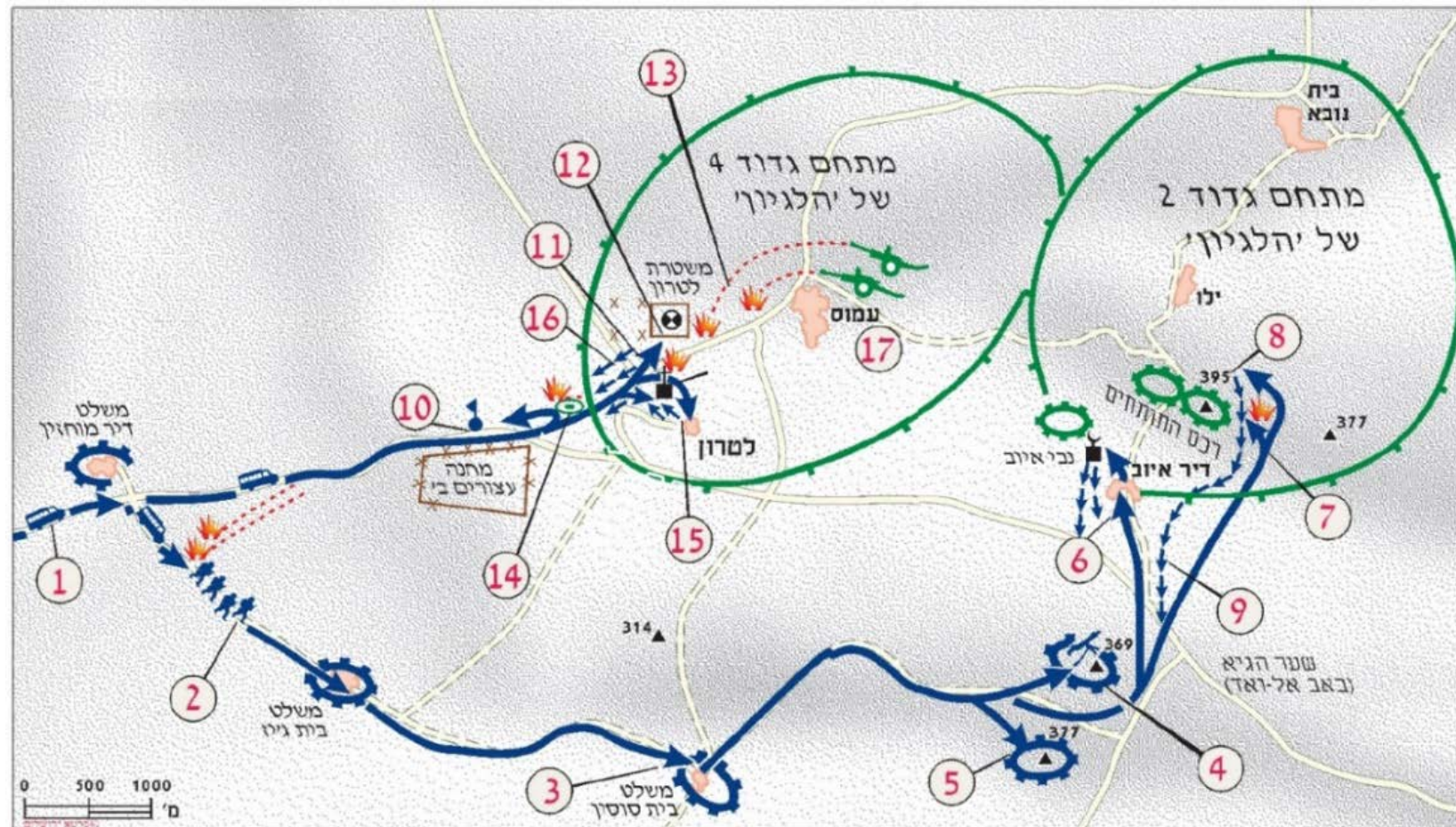

מבצע בן-נון ב'

הקרב בחצר
משטרת לטרון,
ליל 30-31 במאי
1948

- סדר התנועה
- 1 - זחלי"מ להביור וחבלנים
 - 2 - זחלי"מ מ"פ (יקי)
 - 3 - זחלי"מ פריצה (אורי' זנדבנק)
 - 4 - זחלי"מ פריצה חי"ד
 - 5 - זחלי"מ פריצה חי"ד ומקיבים

מבצע 'בן נון' ב', ליל 30 – 31 במאי 1948

1	29.5 בשעה 15:30 גדוד 52 גבעתי באוטובוסים ממחנה ביליון	7	הכוח התוקף נתקל באש ואוגף מצפון	13	תותחי יהלגיון יורים אש נפיצה ואש נ.ט. לעבר הכביש והמשטרה
2	הפגזות על הכביש, הגדוד ממשיך דרכו ברצל	8	בשעה 04:00, תוך היערכות לתקיפה, מקבל הכוח פקודת נסיגה	14	פלי די מגד' 71 באוטובוסים עולה על מוקשים וחוזרת
3	בשעה 15:30 הגדוד מגיע עייף. בקשתו לדחיית ההתקפה ביום אחד מתקבלת	9	נסיגה מסודרת בנתיב שונה לעבר שער-הגיא	15	כוח השריון מגיע לכפר, אך נאלץ לסגת מחמת היעדר כוח חי"ר לשם ניצול ההצלחה
4	מפקדת גדוד 52 גבעתי ורתק המקלעים הבינוניים	10	מפקדת המבצע, בראשות האלוף דוד מרכוס, ומפקדת גדוד השריון 73	16	כוח השריון נאלץ לסגת בשל אי-הגעת כוח חי"ר מגד' 71
5	כוח לחסימת תגבורת אויב	11	בשעה 02:30 כוח השריון הכולל חמישה וחל"מים שעל שניים מהם להביוךים, פורץ לחצר המשטרה ומנהל קרב עם חיילי יהלגיון	17	כוח השריון שתוקף את חורשת המנזר מחפה על הנסיגה מהמשטרה ומהכפר
6	31.5 בשעה 01:30 פלוגת הטירונים התוקפת נתקלת באש, סופגת אבידות ונסוגה באי-סדר	12	בשעה 03:50 אש הלהביוךים והשריפה מאירות את השטח לחילי יהלגיון הפותחים באש ופוגעים במרבית החבלנים ובחלק מהמשוריינים		

הקרב חרץ את גורל ירושלים – ואת גורל המערכה כולה

● חטיבה 7 לא יכלה למערך הלגיון בלטרון, אך כבשה את בית ג'יז ובית סוסין:

■ החטיבה החזיקה ברצועת ארץ רצופה מחולדה עד לשתי הכיפות ממערב לדרך מהר־טוב לשער הגיא, ומדרך זו מזרחה.

■ נוצרה רצועה צרה בשליטתנו, ברוחב שניים עד שלושה קילומטר, שהפרידה בין שני אזורים בשליטת האויב – המצרים מדרום, הלגיון הערבי מצפון.

● ב־10 ביוני פרצה החטיבה את הדרך לירושלים – 'כביש הגבורה' (דרך בורמה) – בתוואי נסתר מתצפית האויב.

■ פתיחת הדרך הכריעה את הקרב על ירושלים, והצילה את העיר.

הקשר בחטיבה 7 במלחמת העצמאות

חטיבה 7 הוקמה ב־15 במאי 1948

● שלושה גדודים: שני גדודי חי"ר וגדוד משוריין.

- מפקד החטיבה: שלמה שמיר – לימים אלוף.
- להקמת החטיבה רוכזו כל השריוניות והזחל"מים שהיו בארץ.
- החטיבה נכנסה לקרב עם הלגיון הערבי תשעה ימים לאחר הקמתה.

● קצין הקשר החטיבתי היה תד אריסון, לימים רס"ן, שהיה סמל קשר בבריגדה היהודית בצבא הבריטי.

- מחלקת הקשר החטיבתית כללה 45 איש.

● מערכת הקשר כללה:

- קשר רדיו: מק-190/191 ומק-20 ברשת חטיבתית, מק-20 ברשתות גדודיות, מק-21 (שהוחלף בהמשך למק-536) ברשתות פלוגתיות.
- קשר קווי: קווי שדה למפקדות הגדודים ולמוצבים.
- רצים.

**תד אריסון,
קצין הקשר של
חטיבה 7,
מפעיל מק-191
עם מקלט
מח-312
ברכב קשר**

שריונית 'דינגי' במסדר לציון 'כביש הגבורה', דצמבר 1948

באדיבות אוסף
התצלומים הלאומי

האלחוטנית ליה אופנבך (טהון) מפעילה מק-191 בשריונית 'דינגי', חולדה, 1948

באדיבות אוצר
תמונות הפלמ"ח

זחל"ם של גדוד 73 בשטח הכינוס בחולדה

באדיבות
אוצר תמונות הפלמ"ח

מחלקת
הקשר,
עם
מק-536,
במסדר
לציון
'כביש'
הגבורה',
דצמבר
1948

באדיבות אוסף
התצלומים הלאומי

גבורת האלחוטנית הדסה למפל

הדסה (הלינה) למפל (1929 – 1948)

באדיבות אוצר תמונות הפלמ"ח

- עלתה לבדה ארצה, במסגרת 'ילדי טהרן', בשנת 1943.
 - המשפחה ברחה מפולין לסמרקנד, והעוני והרעב הביא את הוריה לשלוח את ביתם הבכורה לארץ ישראל.
- התגיסה לפלמ"ח בגיל 17 – אוקטובר 1946.
 - עברה הכשרות ביגור ובמעוז חיים, צורפה לפלוגה ד' בגדוד הראשון, חטיבת יפתח.
- בינואר 1948 עברה ליחידת ה'פורמנים' בגדוד השישי, חטיבת הראל.
 - יחידה שעסקה בליווי שיירות לירושלים.
- התנדבה להיות אלחוטנית, כדי לבצע 'תפקיד משמעותי'.
 - באפריל 1948 הוסמכה כאלחוטנית בקורס של שירות הקשר, ושירתה כאלחוטנית במשוריני הליווי.
- פלוגת ה'פורמנים', על מפקדם, יעקב (יקי) גולן (ואג) הייתה הבסיס להקמת גדוד 73 בחטיבה 7, הגדוד המשוריין הראשון בצה"ל.
- ערב היציאה לקרב לא נמצא אלחוטן לזחל"ם המ"פ יקי, מפקד הכוח הפורץ, והדסה התנדבה למשימה.
 - על אף הפקודה כי נשים לא ישולבו בכוחות הלוחמים.

מלווי השירות (ה'פורמנים'), ירושלים, 1948

היחידה התארגנה בחדר בבניין המוסדות הלאומיים
בירושלים, שעל דלתו נרשם השם הפיקטיבי 'שמעון
פורמן', וזה מקור השם.

**מימין לשמאל: דב (דבה'לה) גרטבול, הדסה
למפל, פוקסי, יונתן גלעדי (יויו), יהושע לש.**

הכשרת אלחוטני שריון, 1948

ההכשרה כללה:

- נוהלי אלחוט דיבור וקודים.

- תפעול מק-191:

- שני מכשירי קשר במארז אחד: מקלט-משדר בתדר גבוה לקשר ארוך טווח, מקלט-משדר בתדר אולטרה-גבוה לקשר פנימי בתוך הכוח.

מק-191

יוצר בקנדה עבור צבא ברית המועצות, ולכן הכיתוב הקירילי על מילואת המכשיר

אלחוטניות במשוריינים בדרך לירושלים, 1948

דינה ברקמן

ורדה פִּיֶּשֶׁר

באדיבות אוצר תמונות הפלמ"ח

הקרב – וגבורת האלחוטנית הדסה למפל

- צוות פלוגתי משוריין על זחל"מים הצליח בחסות ריכוך ארטילרי יעיל לפרוץ בשעה 0430 אל חצר משטרת לטרון:

- ארבעה זחל"מים נכנסו לחצר, והחמישי עמד בגדר הפרוצה.

- אש להביורי הזחל"מים הציתה צריפי עץ והחצר הוארה כבאור יום; הדבר איפשר לאויב להשיב באש מדויקת לעבר הפורצים.

- פלוגת חי"ר, שנעה בעקבות הכוח הפורץ במטרה להשתלט על מבנה המשטרה, עלתה על מוקשים, והתקדמותה נבלמה.

- בשעה 0530 נתן מפקד הגדוד, בתאום עם מפקד החטיבה ועם האלוף מרכוס (שהיה עם מפקד הגדוד, בגבעה 200) פקודה לסגת.

- הדסה, האלחוטנית בזחל"ם מפקד הכוח, פעלה במקצועיות ובקור רוח, היכוונה את אש הסיוע, דיווחה על המתרחש, והעבירה את פקודת הנסיגה:

- יעקב (יקי) גולן (ואג), מפקד הכוח, רץ כשהוא פצוע, מזחל"ם לזחל"ם להעביר את פקודת הנסיגה, ונהרג.

- הדסה, שנותרה אחרונה בזחל"ם אחרי שהנהג נהרג, דיווחה על הנעשה עד שנהרגה אף היא.

- הזחל"ם החמישי נסוג עם 11 הרוגים, מספר פצועים ומספר לוחמים:

- 31 לוחמים נפלו בקרב. בחצר המשטרה נותרו ארבעה זחל"מים.

מנחם תלמי, אלחוטן במוצב בשער הגיא, 1988

האזנתי למתחולל בעמק איילון.

שמעתי את קולה, קול ברור ומאופק של נערה שנקלעה ללב הקרב הנורא וחסר־הסיכויים, שמעתי את דיווחיה ומבלי שידעתי אל נכון היכן היא בדיוק, אבל הבנתי את הסיטואציה בה היא נמצאת.

דיבורה וקולה היו מצמיתים. היה ברור כי היא מדברת כבר מתוך החידלון הבלתי־נמנע...הבשורות שהשמיעה מעל גלי־האתר היו מרות, על אף מצבה הנואש קולה לא בגד בה...

קולה נמוג. עוד שמעתי את אלה שעמדו אתה בקשר אלחוטי קוראים לה שוב ושוב – ומענה אין. הבנתי מה שהם הבינו.

שנים רודף אותי קולה של הקשרית האלמונית.

הקשרית הדסה למפל קיימה את הקשר תחת אש, ויצאה למרות פקודתי שבחורות לא תעברנה את מטה הגדוד. היא הראתה אומץ לב בלתי רגיל וקיימה קשר עד אשר נהרגה

המלצת האלוף חיים לסקוב להענקת 'אות שירות למופת' להדסה למפל, יוני 1949

(סרן יעקב גולן
 (סגן 1 מטה ינוביץ
 (סגן סימיוסריץ (נעדר)
 (קשרית הדסה למפל.

מספרם בלתי ידוע לי.

הנ"ל הוו את המלקחיים אשר הקפו ב-31 למאי 48 את מסדרת לטרון.
 חלק זה של מבצע הנליח הודות לשלשת המפקדים. סרן יעקב גולן פקד על
 הפעולה. סגן ראשון ינוביץ פקד על המחלקה החוזרה, וסגן סימיוסריץ פקד
 על החבלנים הפורצים. הקשיית הגסה לאיך קיימה את הקשר תחת אש, ויצאה למרות
 סכנות שחלולות לא תאזני את אלה בגבול. היא הראתה אומץ לב בלתי רגיל וקיימה קשר עד אשר נהרגה.
 הגישה, הפריצה והחרידה בוצעו תחת אש חזקה ביותר ממהנה המסדרה
 ומטלטים ערביים בסביבה - אך ורק הודות להעזה ואומץ הלב בבלתי מצוי
 של שלשת המפקדים הללו, אשר קפחו את חייהם על היעד שהיה עליהם לכבוש.
 אני מכירם כמפקדים חדורי המדה, נוצרים, אשר המשיכו להלחם גם
 לאחר שנהנה הפקודה לסגת.

הגני ממליץ עליהם ל"אות שירות למופת" - הדוגמא האישיית שלהם היא
 אשר איפשרה לבצע את אשר ביצעו.

הדסה למפל כסמל לגבורה – הקרבה, ערכיות, נחישות, דבקות במשימה, ורוח לחימה.

תעודת הערכה מטעם הרמטכ"ל,
התשפ"ג – 2022.

מוענקת
לטוראי
הדסה למפל ז"ל
לוחמת ואלחוטאית בשריון,
אשר לחמה ונפלה בקרב בלטרון, במהלך
מבצע בן נון ב', בליל 30-31 במאי 1948.
במעשיה הפגינה אומץ לב, תושייה וגבורה
במלחמה על הקמת המדינה.

בהערכה,

רב אלוף אביב כוכבי
ראש המטה הכללי

בעיני האויב

הלגיונרים ניהלו את הקרב תוך קריאות בשם האל ["אללה אכבר"].
אלחוטאית יהודייה, בשמעה קריאות אלה, צעקה: "חביבי, מה עם
מוחמד? בעוד שני רגעים תמותו!"

עוד טרם כילתה את דבריה, החלו הלגיונרים לכלות את חמתם
במשוריינים והטילו עליהם עשרות רימוני־יד. הם הצליחו להוציא
משוריין אחד מכלל שימוש ולהשמיד את יושביו, ואילו שלושת
המשוריינים האחרים נשארו על עומדם, לאחר שחייליהם נהרגו...
המערכה נמשכה עד עלות השמש.

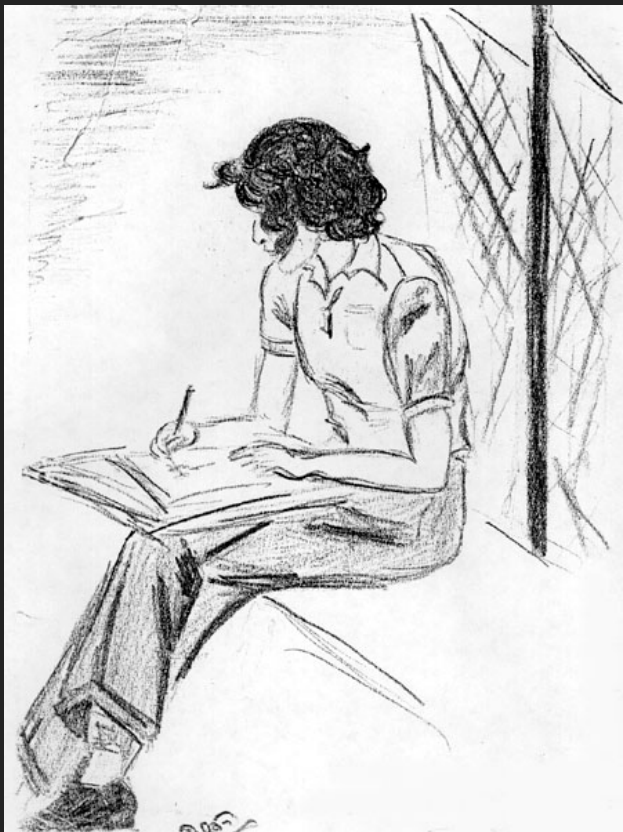

אחרי 50 שנה

מפקד חיל הקשר
בצבא הממלכה
הירדנית האשמית,
בריגדיר־גנרל
אל־שוואבקה עודא,
מניח זר על אנדרטת
חללי חיל הקשר
והתקשוב ומתפלל
לשלום,
מרץ 1998

מימין: קצין קשר
ראשי, תא"ל הרצל
הלאלי

רישומים מעיצבונה של הדסה

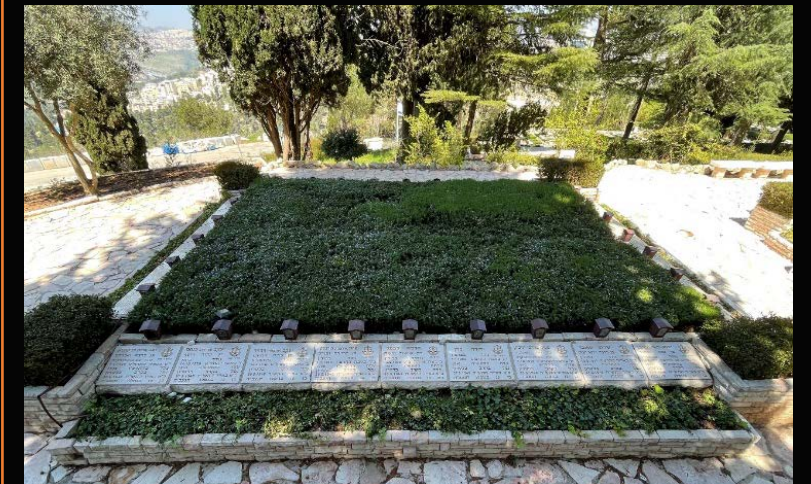
מנוחתה האחרונה של הדסה

כ־300 מחללי 'ההגנה' וצה"ל, שנפלו בקרבות בהגנה על ירושלים ובפריצת הדרך אליה, וביניהם חללי הפריצה למשטרת לטרון, נטמנו בקברי אחים בהר הרצל בירושלים ב־17 בנובמבר 1949.

חמישים אלף מתושבי העיר יצאו בְּאֵלֶם לכבד את הנופלים במסע ההלוויה, שיצא מבית הכנסת 'ישורון' להר הרצל.

**קבר אחים לחללי בן־נון ב',
חלקות קברי האחים לחללי קרבות לטרון
בית הקברות הצבאי, הר הרצל, ירושלים**

העמותה להנצחת חיל הקשר והתקשוב

- לתפישת העמותה: הנצחה ומורשת – אחד הם

- מורשת חיל הקשר והתקשוב היא חלק בלתי נפרד מהזהות והאָתוֹס של החיל:

- המורשת מאפיינת את התרבות, האופי והערכים המנחים את החיילים והמפקדים, לאורם הם מתחנכים

- הנחלת מורשת הנופלים והערכים בשמם נפלו למשרתים בחיל היא מעשה ההנצחה, החובה לנופלים ולמשפחות

- מרכיב חשוב בעיצוב דמותו וערכיו של חיל הקשר והתקשוב ובהכנתו למבחנים שעוד נכוננו לנו
- העמותה מקיימת פעילות מורשת מגוונת, רציפה ומתמשכת

לזכור את העבר, לחיות את ההווה, להאמין בעתיד

אָבָא קוֹבְנֵר, תש"ח

© העמותה להנצחת חללי חיל הקשר והתקשוב, יהוד-מונוסון, 2026

www.amutakesher.org.il